

ประวัติความเป็นมา

ข้อมูลข่าวสารสาธารณะตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐได้ ๓ วิธี คือ

๑. การนำข้อมูลข่าวสารของราชการตามที่กำหนดไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา (ตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ) ประกอบด้วย

(๑) โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงาน

(๒) สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ และวิธีการดำเนินงาน

(๓) สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสาร หรือคำแนะนำในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ

(๔) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบายหรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(๕) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

๒. การนำข้อมูลข่าวสารของราชการตามที่กำหนดไปรวมไว้ในประชาชนเข้าตรวจดูได้ (ตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ) ประกอบด้วย

(๑) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว

(๒) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา ๗ (๔)

(๓) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีที่กำลังดำเนินการ

(๔) คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของเอกชน

(๕) สิ่งพิมพ์ที่ได้มีการอ้างอิงถึงตามมาตรา ๗ วรรคสอง

(๖) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือสัญญาร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ

(๗) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมาย หรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้นำรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย

(๘) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

๓. การจัดหาข้อมูลข่าวสารของราชการให้กับประชาชนที่มาขอเป็นการเฉพาะราย (ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องข้อมูลข่าวสารสาธารณะไว้ใน ๒ มาตรา คือ

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) ได้รับทราบหรือเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการปรับปรุงแก้ไขหรือร่างกฎหมายและอนุบัญญัติเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารในคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการสรุปว่า ความหมายตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการว่า

คำนิยามของคำว่า “ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ” คือ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยเป็นการทั่วไป โดยที่ประชาชนไม่ต้องร้องขอ ซึ่งข้อมูลข่าวสารสาธารณะที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดไว้คือ ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๗ และ ๙ เป็นหลัก เพราะว่าข้อมูลข่าวสารของราชการจำแนกออกได้เป็น ๓ ส่วน ถ้าไม่นับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล กล่าวคือ (๑) ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยได้เป็นการทั่วไป โดยที่ไม่ต้องร้องขอ คือข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๗ และ ๙ นั้นเอง (๒) ข้อมูลข่าวสารที่อาจเปิดเผยได้แต่ต้องมีการร้องขอ คือข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๑ และ (๓) ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับ คือข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๖ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นมาตรา ๔๑ (๑) หรือมาตรา ๕๙ ก็ตาม เมื่อพูดถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะย่อมหมายถึงข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๗ และ ๙ ซึ่งได้มีการขยายความว่าเป็นข้อมูลข่าวสารที่สามารถเปิดเผยได้เป็นการทั่วไปที่ส่วนราชการจะต้องเปิดเผย โดยหลักการคือ ข้อมูลข่าวสารสาธารณะที่เปิดเผยจะต้องไม่ขัดแย้งกับข้อมูลข่าวสารที่ผูกติดกับเรื่องความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งต้องปกปิดไว้ ในขณะเดียวกันมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เปิดโอกาสให้ส่วนราชการสามารถใช้ดุลยพินิจในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ โดยต้องพิจารณาตามมาตรา ๑๖ ด้วยว่าเป็นเรื่อง ลับ ลับมาก ลับที่สุด ตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔ หรือไม่